

תוכן עניינים

1. מבוא	3
2. סקירת ספרות	4
2.1 מעורבות הורים בחינוך : הגדרה ומאפיינים	4
2.2 יחסי הורים-גננת	5
2.3 גורמים המעודדים מעורבות הורית בגן הילדים	6
2.4 השפעת שיתוף הפעולה בין ההורים לגננת על הילדים	8
2.5 היועץ החינוכי ויצירת שותפות גן-הורים	9
2.6 סיכום ושאלות המחקר	10
3. שיטות מחקר	10
3.1 משתתפי המחקר	10
3.2 כלי המחקר	12
3.3 הליך המחקר	12
4. ממצאים	13
תמה 1 – ה-"אני מאמין" של אנשי המקצוע	13
תמה 2 – אחריות אישית וחשיבות של מעורבות הורים	14
תמה 3 – מעורבות הורים בגן בפועל	18
תמה 4 – חסמים לקידום מעורבות הורים	19
5. דיון ומסקנות	22
5.1 ממצאי המחקר על רקע סקירת הספרות	23
5.2 תכנית מומלצת לגננות	26
5.3 סיכום תרומת ומגבלות המחקר	28
6. ביבליוגרפיה	29
נספחים	33
נספח א': מדריך השאלון	33
שאלות לגננת	33
שאלון ליועצת	33
שאלון להורה	33
נספח ב': ראיונות המחקר	34

1. מבוא

בתחילת שנות השישים, החלו לראשונה בקיום תכניות מובנות של מעורבות הורים בגיל הרך. היוזמה וההכוונה לתכניות של מעורבות הורית בחינוך לגיל הרך, באה מתוך המערכת החינוכית. קשר זה הלך ונבנה באופן איטי וניזון מיוזמות מקומיות של הורים ומחנכים. תכניות אלו הוחלו לראשונה באזורי מצוקה, מתוך רצון להקטין את הניכור בין הבית לגן, ובמטרה להעלות את רמת ההישגים של הילדים (טל ובר, 2010).

בשנות התשעים חל שינוי במערכת החינוך באופן רשמי. ההורים נתפסו כשותפים בתהליך החינוכי המתרחש בבית הספר, זאת מתוך הכרה שלהורי התלמידים יש משאבי ידע וניסיון העשויים לשפר ולהעשיר את עבודת המוסד החינוכי. במקביל, ההתבססות הכלכלית חברתית של ציבור ההורים, המודעות ההולכת וגוברת לזכויות הפרט ורצון ההורים להשפיע על חינוך ילדיהם והתחזקות מגמת הביזור המאפשרת לרשויות המקומיות להשפיע על המתרחש בבית הספר, עודדו את הקשר בין בית הספר למשפחה (וינקלר, 1997). השנים שלקראת סוף המאה העשרים ותחילת המאה העשרים ואחת הובילו לגידול המסיבי ביותר בתחום המעורבות בחינוך. כניסתו של המסך הקטן לתרבות הובילה להגברת הידע והמודעות של ההורים בכל הנוגע לחשיבות המעורבות בחינוך ילדיהם (נוי, 2014).

בקרב חוקרים ואנשי מקצוע בתחום החינוך קיימת הסכמה שמערכת יחסים טובה בין הגננת להורי הילדים בגן אמורה לשרת את האינטרסים של שני הצדדים ולתרום לרווחתם ולהתפתחותם של הילדים. מדובר באינטראקציה המאופיינת בערכים של דאגה, אחריות ומחויבות, שהם פועל יוצא של כבוד הדדי, הידברות ואמון ביכולתם של שני הצדדים לתרום לשיח המשותף (שכטמן ובושריאן, 2015). ואולם, התמודדות של אנשי חינוך בכלל וגננות בפרט אינה פשוטה, שכן עבודה עם הורים היא המרכיב המסובך ביותר והקשה ביותר בתפקיד הגננת (Mahmood, 2013). חוקרים מציינים כי שיתוף הפעולה בין ההורים והגננת מלווה בקשיים שונים: יצירת קשר, שיח טעון, ראייה סטראוטיפית ואף התבטאויות קשות. לא פעם הקשיים בקשר מעוררים תסכול הן אצל הגננת והן אצל ההורים, ונוצרים יחסים טעונים ומתוחים.

יחסים אלו מובילים לא אחת לראייה סטריאוטיפית של הגננות על ההורים ולהתבטאויות קשות של גננות כלפיהם. הגננת צריכה להקשיב ולהיענות לעשרות אנשים להם מגוון של ציפיות, דרישות, בקשות, תלונות ושאלות. בקשה של הורה אחד יכולה להיות היפוכה של בקשה של הורה אחר. על כל הורה מתלונן ניתן למצוא הורה המכבד מעריך ומשבח את עבודת הגננת (בקר, 2009). כך, בעוד שתפיסת תפקיד הגננת ומנהלת הגן הולכת ומתפתחת בספרות האקדמית והמקצועית, רב הנסתר על הגלוי

מתוך כך, עבודת מחקר זו מבקשת לבחון את העמדות ודרכי ההתמודדות של גננות עם מעורבות הורית תוך בחינת האופן בו תפישת עולמה של הגננת משפיעה על ראייתה את הנושא ודרכי ההתמודדות שלה, בחינת הגורמים המקשים, האתגרים, המשאבים והגורמים המסייעים בהתערבות הורית בקרב גננות לגיל הרך. המחקר יתבסס על ראינות עומק חצי מובנים עם אשר גננות בגני טרום-חובה וחובה במטרה להבין את ההתמודדות שלהן עם הנושא. המחקר יאפשר לשפוך אור על נקודת מבטן של הגננות בתחום חשוב זה ועל ידי כך לאפשר יעול של התכניות המיועדות לגננות, הייעוץ הניתן להן, ייעוץ והדרכה להורים ומתן כלים ומשאבים להתמודדות מיטבית של הגננות ושל ההורים לשם יצירת מעורבות רצויה ואפקטיבית.

העבודה תבקש למפות את דפוסי סגנונות מעורבות הורים בגני ילדים ולהציע תכנית ייעוצית להדרכה ושיפור מעורבות הורית. מכאן, שמחקר זה יעסוק בשאלת העל הבאה: כיצד ניתן לסייע ליחסי הורים-גננת באמצעות ייעוץ והדרכה להורים? וכן בשאלה, מהן העמדות ודרכי ההתמודדות של גננות עם מעורבות הורית?

2. סקירת ספרות

2.1 מעורבות הורים בחינוך: הגדרה ומאפיינים

היחסים בין ההורים למסגרות החינוך מתוארים בספרות המקצועית באמצעות מילים רבות: שותפות, מעורבות, שיתוף, שילוב ועוד. ריבוי המושגים מבטא את העושר של קשר זה, ועם זאת משקף את הקושי הקיים בהבנת המשמעות האמתית של המושג (גרינבאום ופריד, 2011).

המונח "מעורבות הורים" מהווה שם כולל לפעולות רבות ומגוונות שמבצעים הורים עם ילדיהם, ו/או עם אנשים משמעותיים אחרים הנוכחים בחיי ילדיהם. בהקשר של מעורבות הורים בחינוך, ההגדרה הרחבה היא השתתפות ההורים בתהליך הלימודי ובחוויות ילדיהם. הגדרה רואה במעורבותם של ההורים במסגרת החינוכית, כהשתתפות של מטפל משמעותי, בפעילויות המקדמות את התהליך החינוכי על מנת לעודד את שגשוגו של הילד (Ahmad et al, 2016).

המושג מעורבות הורים מאופיין באימוץ פרספקטיבת בית הספר על ידי ההורים. לפי גישה זו, ההורה נתפס כתומך בלמידת הילד ובמטרות בית הספר. מנגד, המושג "שותפות הורים-בית הספר" מעמיד את הילד השלם במרכז ושואל כיצד על ההורים ואנשי המקצוע לשתף פעולה, וסביב אילו נושאים עליהם להיות מתואמים על מנת להגדיל את הצלחת הילדים במישור החברתי, הרגשי, ההתנהגותי והלימודי. לפי גישה זו, הצדדים מסכימים על מטרות משותפות וסדרי עדיפויות, כמו אחריות משותפת להצלחת הילד ופועלים יחד להשגת מטרותיהם (Albright & Weissberg, 2010).

בעוד שהמחקר בנושא עודנו מצומצם למדי, חשוב לציין למשל את דמפסי וסנדלר (Hoover-Dempsey & Sandler, 1997) פיתחו את אחד המודלים היחידים המציג מכלול של גורמים המשפיעים על מעורבות הורים, אותה הובר-דמפסי ועמיתיה ניסחו אותו מחדש (Walker et al., 2005). הם הציעו מודל הכולל חמש רמות המסבירות מדוע הורים מחליטים להיות מעורבים, אילו תפקידים הורים מקבלים על עצמם וכיצד מעורבותם משפיעה על הילדים (טטר וכץ, 2017).

המודל של הובר-דמפסי הינו מודל בעל חמש רמות, המציע תהליך רציף המתאר ומתחקה אחר הגורמים להחלטת ההורה להיות מעורב במסגרת החינוכית ועד לבחינת תוצאות תהליך המעורבות הרב ממדי בדמות של הערכת תפקוד ילדו במסגרת החינוכית (Freund et al, 2018). ברמה הראשונה של המודל אנו רואים את הגורמים המוטיבציוניים של ההורים למעורבות במסגרת כמו למשל משמעות תפקיד ההורות בעיני ההורה והערכת חוללות עצמית הורית; את תפיסת ההזמנה למעורבות על ידי המסגרת, הצוות והילד עצמו ואת הגורמים הקונטקסטואליים העשויים להשפיע